

Finansiranje proliferacije - glosar

50 termina iz oblasti finansiranja proliferacije

Sadržaj

Uvod	2
I. Određivanje obima finansiranja proliferacije.....	3
II. Trendovi i taktike	5
III. Mere Saveta bezbednosti UN	8
IV. Radna grupa za finansijsku akciju (FATF).....	11
V. Procena rizika od finansiranja proliferacije.....	13
VI. Izvozne kontrole	16
VII. Međunarodne sankcije	19
VIII. Sprovođenje.....	21

Ovaj glosar predstavlja praktični dokument čija je svrha da pomogne nadležnim organima tokom postupka procene rizika od finansiranja proliferacije. On daje ključne koncepte potrebne za delotvorno razmatranje i sprovođenje nacionalnog okvira za sprečavanje finansiranja proliferacije. Glosar se oslanja na prethodno objavljene međunarodne standarde. Većina definicija u ovom glosaru izvučena je iz zvaničnih izvora, kao što su Radna grupa za finansijsku akciju (FATF) ili Savet bezbednosti UN, kao i iz drugih merodavnih izvora.

Finansiranje proliferacije (FP) je globalna pretnja koja podriva međunarodni mir i bezbednost iskorišćavanjem nacionalnih ranjivosti u cilju omogućavanja nabavke oružja za masovno uništenje (OMU) ili omogućavanja raketnih programa i sticanja srodne robe, prikupljanja sredstava za programe OMU ili pružanje finansijskih usluga za pomoć tim programima. Neka zemlja ne mora da bude dobavljač robe koja se može koristiti u proizvodnji OMU da bi njen finansijski sistem iskorišćavale mreže za proliferaciju. Zapravo, što je neka država manje svesna rizika od FP, veća je verovatnoća da će ona biti žrtva aktivnosti finansiranja proliferacije.

U oktobru 2020. godine, FATF je uključio novi zahtev za države da identifikuju, procene i razumeju svoje rizike od finansiranja proliferacije. Iako su mnoge zemlje već izvršile nacionalne procene rizika koje se odnose na druge vrste nezakonitog finansiranja, samo nekoliko njih je do sada izvršilo procenu usmerenu na rizike od finansiranja proliferacije.

Važno je da korisnici na ovaj glosar gledaju kao na inicijalni izvor informacija za podizanje svesti o ključnim konceptima. Ovaj glosar ne može da zameni druge zvanične izvore informacija, posebno o pravno obavezujućim elementima. Na nekim mestima u tekstu je naznačeno kada je King's College London (KCL) morao da da tumačenje ili objašnjenje koje bi moglo biti predmet rasprave.

KCL će periodično ažurirati ovaj glosar. Ukoliko želite da dobijete novu verziju glosara kada ona bude objavljena, pošaljite poruku na sledeću adresu elektronske pošte: csss-pf@kcl.ac.uk.

I. Određivanje obima finansiranja proliferacije

1. Proliferacija (širenje OMU)

U ovom kontekstu, proliferacija odnosi se na širenje oružja za masovno uništenje, odnosno širenje nuklearnog, hemijskog ili biološkog oružja, sredstava za njihovu dostavu i srodnih materijala širom sveta. Do proliferacije (širenja) OMU dolazi kroz transfer i izvoz komponenata za proizvodnju OMU, uključujući, između ostalog, tehnologiju, robu, softver, usluge ili stručnost.¹

2. Oružje za masovno uništenje

Oružje za masovno uništenje obično se odnosi na hemijsko, biološko, radiološko ili nuklearno (HBRN) oružje i sisteme za njihovu dostavu.

Prilikom bavljenja krizama koje su uključivale takvo oružje i sisteme za njihovu dostavu, Savet bezbednosti UN se izričito pozivao na međunarodne konvencije i sporazume u cilju sprečavanja njihovog širenja. Pored toga, naglasio je da OMU predstavlja inherentnu pretnju po međunarodni mir i bezbednost.

3. Sredstvo dostave, sredstvo dotura, lansirni sistem

Odnosi se na projekte, rakete i druge bespilotne sisteme koji mogu da dostave nuklearno, hemijsko ili biološko oružje, i koji su posebno konstruisani za tu namenu.²

4. Srodni materijali

Materijali koji se koriste za proizvodnju OMU su „materijali, oprema i tehnologija obuhvaćena relevantnim multilateralnim sporazumima i aranžmanima, ili uključena u nacionalne kontrolne liste, koji se mogu koristiti za projektovanje, razvoj, proizvodnju ili korišćenje nuklearnog, hemijskog ili biološkog oružja i sistema za njihovu dostavu“.³

5. Finansiranje proliferacije

King's College London utvrdio je da finansiranje proliferacije uključuje barem jednu od sledećih stvari:

- Finansijske elemente transakcije nabavke koja se odnosi na OMU (kao što su nacionalni ili transnacionalni transferi sredstava između bankovnih računa koji pripadaju akterima uključenim u mrežu proliferacije);
- Prikupljanje sredstava za finansiranje programa u vezi sa OMU bilo dopuštenim ili nedopuštenim sredstvima;
- Pružanje finansijskih usluga mrežama za podršku programima OMU, kao što su transferi, skladištenje ili menjačnice.

¹ FATF-Gafi, „Izveštaj o finansiranju proliferacije“, str. 2. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Typologies%20Report%20on%20Proliferation%20Financing.pdf>

² Ibid.

³ Ibid.

Ove aktivnosti ukrštaju se sa međunarodnim restriktivnim merama kao što su sankcije, a takođe i sa međunarodnim regulatornim okvirima, poput kontrole trgovine robom od strateškog značaja.

Pored toga, FAT je dao sledeću radnu definiciju finansiranja proliferacije: „čin obezbeđivanja novčanih sredstava ili pružanja finansijskih usluga koje se u celosti ili delimično koriste za proizvodnju, sticanje, posedovanje, razvoj, izvoz, pretovar, brokerske usluge, transport, transfer, gomilanje ili korišćenje nuklearnog, hemijskog ili biološkog oružja i sredstava za njihovu dostavu i srodnih materijala (uključujući tehnologije i robu dvostruke namene koja se koristi u nezakonite svrhe), suprotno nacionalnim zakonima i, prema slučaju, međunarodnim obavezama.“⁴

⁴ FATF, „Sprečavanje finansiranja proliferacije: Izveštaj o stanju u oblasti razvoja politika i konsultacija, str. 29. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Status-report-proliferation-financing.pdf>

II. Trendovi i taktike

6. Mreža proliferacije

Mreža proliferacije je sveobuhvatna struktura, formalna ili neformalna, koja podržava razvoj programa OMU. Ona obuhvata različite aktere ili subjekte koji učestvuju u nabavci komponenata za OMU. One deluju u različitim jurisdikcijama, i obično obuhvataju subjekte pod pokroviteljstvom države, mreže preduzeća koja deluju u ime države i pojedinaca koji se dovode u vezu sa proliferacijom. Za cilj imaju nabavku komponenata, prikupljanje sredstava ili usluge kojima se podržavaju aktivnosti u vezi sa OMU u inostranstvu. Akteri u okviru mreže mogu obuhvatati proizvodna preduzeća, niz posrednika ili brokera, finansijske institucije ili poverenike.

7. Paravan preduzeća

Mreže za finansiranje proliferacije koriste paravan preduzeća kako bi zaštitile identitet svojih članova, njihovih veza sa državom koja se dovodi u vezu sa proliferacijom, ili čak da bi prikriale krajnju namenu svojih aktivnosti. Paravan preduzeća mogu biti potpuno funkcionalni subjekti sa odlikama legitimnog poslovanja, ali u stvarnosti se koriste za prikrivanje nezakonite finansijske aktivnosti i maskiranje identiteta njihovih stvarnih krajnjih vlasnika.

FATF objašnjava da paravan preduzeća koja osnivaju mreže za finansiranje proliferacije obavljaju transakcije slično preduzećima koja imaju legitimno poslovanje. Ove mreže osnivaju preduzeća za naizgled legitimne komercijalne svrhe i mešaju nezakonito stečena sredstva sa sredstvima koja potiču od legalne, komercijalne delatnosti. Pored toga, „paravan preduzeća koja koriste mreže za finansiranje proliferacije često se nalaze u glavnom trgovačkom centru neke strane jurisdikcije koja nema strogu kontrolu izvoza, ali se takođe mogu naći i u jurisdikcijama sa uspostavljenim kontrolama. To mogu biti fiktivne (kvazi) korporacije sa fiktivnim poslovanjem i fizičkom lokacijom ili mogu imati uobičajene komercijalne i industrijske aktivnosti.”⁵

Nacionalno zakonodavstvo je važno za postavljanje minimalnih zahteva u pogledu transparentnosti za preduzeća registrovana u okviru neke jurisdikcije. Privredni registri igraju važnu ulogu u tom smislu, jer predstavljaju instrument koji omogućava transparentnost vlasničkih struktura preduzeća i mogu sadržati relevantne informacije za identifikaciju aktera uključenih u mrežu proliferacije.

8. Posrednici

Posrednici služe kao instrument za olakšavanje određene transakcije. Oni mogu uključivati preduzeća i pojedince koji kupuju ili prodaju osetljivu robu za potrebe dalje proizvodnje ili preraspodele. Posrednici mogu imati određeno znanje o komercijalnoj infrastrukturi neke jurisdikcije, i primenjivaće ga za iskorišćavanje ranjivosti u odredbama o kontroli izvoza u svoju korist.⁶ Mogu da podležu nacionalnom zakonodavstvu.

⁵ FATF, „Izveštaj o finansiranju proliferacije“, str. 9-10. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Typologies%20Report%20on%20Proliferation%20Financing.pdf>

⁶ Ibid., str.10

9. Brokeri

Brokeri su jedna vrsta posrednika. Oni su akteri „uključeni u pregovore ili aranžman transakcija koji mogu podrazumevati transfer robe (često između trećih zemalja) ili koji kupuju, prodaju ili dogovaraju transfer takve robe koja je u njihovom vlasništvu”.⁷ Oni se takođe mogu uključiti u aktivnosti koje olakšavaju prevoz robe ili logistiku.⁸ Mogu da podležu nacionalnom zakonodavstvu.

10. Nabavka

U finansiranju proliferacije, nabavka se odnosi na čin kupovine, pribavljanja i stavljanja na raspolaganje materijala i tehnologije potrebne za razvoj OMU državi koja se dovodi u vezu sa proliferacijom OMU. Obično se ona odvija kroz mrežu posrednika u različitim jurisdikcijama i dovodi do nezakonitih ili nedopuštenih aktivnosti.

Artikli potrebni za aktivnost nabavke mogu potpadati pod zakonodavstvo o kontroli izvoza, uključujući i sveobuhvatne klauzule. Zakoni koji se odnose na finansiranje proliferacije mogu takođe sadržati odredbe koje izričito zabranjuju finansiranje nabavke OMU.

11. Zastava pogodnosti

Zastava pogodnosti opisuje poslovnu praksu registrovanja trgovačkog broda u suverenoj državi koja se razlikuje od one vlasnika broda ili one pod čijom zastavom brod plovi. Brodovi se registruju pod zastavom pogodnosti kako bi se smanjili operativni troškovi ili izbegli propisi države vlasnika broda. Takvi državni brodski registri privlačni su za vlasnike brodova koji traže manje propisa i kontrola, a takođe i u svrhu utaje poreza. Zastava pogodnosti se ponekad dovodi u vezu sa izbegavanjem sankcija. Međunarodna federacija radnika u transportu vodi listu svih zastava pogodnosti.⁹

12. Krajnji korisnik i krajnja namena

„Krajnji korisnik“ je fizičko ili pravno lice kome će roba biti na kraju isporučena. „Krajnja namena“ je namena u koju će fizičko ili pravno lice koristiti robu, i može biti dozvoljena ili nedozvoljena. Potvrda o krajnjoj nameni ili potvrda krajnjeg korisnika obično su potrebne za materijale sa kontrolnih listi koji potpadaju pod zakonodavstvo o kontroli izvoza.

Za svrhe efikasnog sprečavanja finansiranja proliferacije, finansijski subjekti bi trebalo da imaju svest o tim procesima i da znaju gde mogu pronaći informacije o njima iz državnih izvora.

13. Stvarni krajnji vlasnik

Standardi FATF definišu stvarnog vlasnika kao „fizičko lice (lica) koje ima krajnje vlasništvo ili kontrolu nad klijentom i/ili fizičkim licem u čije ime se transakcija obavlja. Takođe obuhvata ona lica koja imaju krajnju efektivnu kontrolu nad pravnim licem ili aranžmanom.”¹⁰

⁷ Ibid., str.10

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ FATF, „Prikriivanje stvarnog vlasništva“, str. 16. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/FATF-Egmont-Concealment-beneficial-ownership.pdf>

14. Tranzit, provoz

Tranzit se izričito odnosi na scenario kada neki artikal (na svom putu iz zemlje pošiljaoca u zemlju odredišta) prolazi kroz određenu zemlju istim plovilom, vazduhoplovom ili drumskim prevoznim sredstvom (bez istovara ili prebacivanja sa jednog plovila, vazduhoplova ili drumskog prevoznog sredstva na drugo).

Nacionalno zakonodavstvo o kontroli izvoza može se primeniti na aktivnosti tranzita. Finansijski sektor mogao bi biti izložen tranzitnim operacijama koje imaju veze sa finansiranjem proliferacije u slučaju kada se naknade, provizije ili bilo kakve usluge plaćaju za potrebe realizacije takvih aktivnosti.

15. Pretovar

„Pretovar“ se posebno odnosi na scenario u kome neki artikal (na svom putu od zemlje pošiljaoca do zemlje odredišta) ulazi u određenu zemlju, istovaruje se i prenosi sa jednog plovila, vazduhoplova ili drumskog prevoznog sredstva na drugo, nakon čega napušta tu zemlju.

Nacionalno zakonodavstvo o kontroli izvoza može se primeniti na aktivnosti pretovara. Finansijski sektor mogao bi biti izložen operacijama pretovara koje imaju veze sa finansiranjem proliferacije u slučaju kada se naknade, provizije ili bilo kakve usluge plaćaju za potrebe realizacije takvih aktivnosti.

16. Alternativni načini plaćanja

Alternativni načini plaćanja su načini obavljanja transakcija između dve ili više stranaka korišćenjem sistema razmene ili sredstava plaćanja kako bi se izbegao nadzor, a sa namerom izbegavanja sankcija. Vrste alternativnih načina plaćanja mogu uključivati, mada ne isključivo, gotovinu, plaćanja na osnovu aranžmana glavne knjige, barter ili razmenu prirodnih resursa ili plemenitih metala, uključujući dijamante ili zlato.

III. Mere Saveta bezbednosti UN

17. Rezolucija Saveta bezbednosti UN 1540 (2004)

RSBUN 1540 (2004) je prva rezolucija koja se bavi „neširenjem svih vrsta OMU, sredstava za njihovu dostavu i srodnih materijala na integrisan način, i prvi je međunarodni pravni instrument koji zabranjuje omogućavanje proliferacije kroz finansiranje.”¹¹ To je preventivni mehanizam koji traži punu primenu kontrola na nacionalnom nivou u cilju delotvornog sprečavanja državnih aktera u sticanju OMU.

Rezolucija je jednoglasno usvojena 28. aprila 2004. godine, u skladu sa Poglavljem VII Povelje UN, a njene strukture su naknadno održane narednim rezolucijama. One uključuju Komitet i Grupu eksperata čiji je zadatak praćenje usklađenosti država članica sa svim njihovim prerogativima. One takođe izrađuju tabele pomoću kojih se procenjuje kako države sprovode odredbe ove Rezolucije. Te tabele su javno dostupne na internet stranici UN¹² i predstavljaju koristan izvor informacija za zainteresovane strane.

18. Sankcije prema Severnoj Koreji - Demokratskoj Narodnoj Republici Koreji (DNRK)

Sankcije Saveta bezbednosti UN prema Severnoj Koreji predstavljaju trenutno jedan od najstrožih režima sankcija. Nakon usvajanja Rezolucije Saveta bezbednosti UN 1718 (2006), režim sankcija bio je uglavnom usmeren na zabranu aktivnosti koje imaju posredne ili neposredne veze sa konvencionalnim naoružanjem, trgovinom OMU ili balističkim raketama, kao i trgovinom drugom strateškom robom, robom koja podleže izdavanju dozvola ili osetljivom robom vojne namene. Savet bezbednosti UN je takođe objavio listu ciljanih finansijskih sankcija i izrekao zabranu na luksuznu robu.

Od 2016. godine, zabeležen je drastičan porast u obimu i složenosti mera sankcija UN prema DNRK. Te mere sad uključuju opsežne finansijske sankcije, sektorske sankcije izrečene na osnovu toga što je devizni prihod ostvaren od trgovine koja je bila usmerena na podršku aktivnostima proliferacije OMU, brodarske i logističke sankcije, sankcije prema mrežama, diplomatama i korporativnim strukturama.

Ova označavanja usvojio je ili Savet bezbednosti UN u novim rezolucijama ili jednoglasno Komitet za sankcije uspostavljen na osnovu Rezolucije 1718, koji nadgleda svakodnevno sprovođenje sankcija prema Severnoj Koreji. Pored toga, SAD, EU, Japan, Južna Koreja, Australija i druge jurisdikcije takođe vode liste ciljanih finansijskih sankcija za aktere proliferacije iz Severne Koreje, koji uključuju dodatne stranke van imena koja se nalaze na konsolidovanim listama Saveta bezbednosti UN.

Ciljane finansijske sankcije zahtevaju zamrzavanje imovine povezane sa ili koja je pod kontrolom označenih lica. Imovina, u ovom kontekstu, ne predstavlja samo novčana sredstva na bankovnom

¹¹ FATF, Izveštaj o finansiranju proliferacije, str. 43. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Typologies%20Report%20on%20Proliferation%20Financing.pdf>

¹² Tabele koje se odnose na sprovođenje Rezolucije 1540 dostupne su na: <https://www.un.org/en/sc/1540/national-implementation/1540-matrices/committee-approved-matrices.shtml>

računu. Takođe uključuje ekonomske resurse, kao što su nepokretnosti, oprema i drugi predmeti, na primer, plovila.

19. Ekspertski panel

U nekim prilikama, Savet bezbednosti UN nalaže osnivanje Ekspertskog panela koji pomaže komitetima za sankcije, sprovodi istrage i izveštava o potencijalnim kršenjima sankcija.

Nakon uvođenja sankcija prema Severnoj Koreji, Ekspertski panel sastavljen od osam stručnjaka imenovan je od strane Komiteta za sankcije prema Severnoj Koreji Saveta bezbednosti UN, upravo radi istraga i izveštavanja o pretpostavljenim kršenjima sankcija Saveta bezbednosti UN prema toj zemlji.

Ekspertski panel takođe daje preporuke Komitetu za sankcije i državama članicama UN, uključujući preporuke u pogledu novih označavanja i u pogledu dobrih praksi.

20. Trenutne mere prema Iranu

Iako je Zajednički sveobuhvatni plan delovanja (JCPOA) iz 2015. godine omogućio ukidanje većine sankcija UN prema Iranu, oko 23 fizičkih i 61 pravno lice i dalje su označeni u skladu sa Rezolucijom 2231 iz 2015. godine zbog svojih aktivnosti u vezi sa proliferacijom balističkih raketa i drugim zabranjenim aktivnostima. Međutim, Iran ostaje na „spisku za preduzimanje mera“ FATF, koja se često naziva i „crnom listom“.

Ostale jurisdikcije uvele su autonomne sankcije Iranu. Takve mere moraju se proceniti iz aspekta usklađenosti trećih zemalja i kao dopunski izvor informacija o pokazateljima rizika.

21. Rezolucija Saveta bezbednosti UN 2462 (2019)¹³

Ova Rezolucija usmerena je na to da se među državama članicama UN, na nacionalnom nivou, čin finansiranja terorizma više smatra za teško krivično delo. Ona uključuje zahteve za države članice da primenjuju finansijski nadzor i regulatorne sisteme, i da osiguraju transparentnost i sledljivost finansijskih transakcija radi identifikovanja i sprečavanja slučajeva finansiranja terorizma.¹⁴

Premda se fokusira na finansiranje terorizma, ova Rezolucija je relevantna i za finansiranje proliferacije. Tekst „snažno poziva“ sve države članice da primenjuju međunarodne standarde utvrđene kroz 40 preporuka i nota sa tumačenjima FATF o sprečavanju pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije OMU. Rezolucija takođe posebno podstiče države članice da oforme autonomne finansijsko-obaveštajne službe u skladu sa standardima FATF, u cilju jačanja finansijskog nadzora.¹⁵

Stoga, ova Rezolucija podiže značaj FATF kao tela odgovornog da državama pruži okvir za sprečavanje tri gore navedena oblika nezakonitog finansiranja (pranje novca, finansiranje terorizma i finansiranje proliferacije).

¹³ https://charityandsecurity.org/humanitarian-safeguards/summary_unscr_2462/

¹⁴ Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, Rezolucija 2462 (2019). Dostupno na: [https://undocs.org/S/RES/2462\(2019\)](https://undocs.org/S/RES/2462(2019))

¹⁵ Charity & Security Network, 'Summary of UN Security Council Resolution 2462 on Counter Terrorist Financing'. Dostupno na: https://charityandsecurity.org/humanitarian-safeguards/summary_unscr_2462/

22. Označavanje

Savet bezbednosti UN može označiti fizička i pravna lica, zajedno sa ekonomskom imovinom poput plovila, na osnovu toga što su omogućavala, direktno ili indirektno, kršenje ili izbegavanje sankcija, što se, u mnogim slučajevima, može direktno dovesti u vezu sa proliferacijom. Jednom označena, fizička i pravna lica ili njihova ekonomska imovina stavljaju se na Konsolidovanu listu UN, zajedno sa podacima na osnovu kojih se mogu identifikovati. Konsolidovana lista UN javno je dostupna na internet stranici Saveta bezbednosti UN.¹⁶

Kada se fizičko ili pravno lice označi, sve države članice UN moraju da:

- Zamrznuti sredstva označenih lica pod njihovom nadležnošću.
- Sprečiti da novčana sredstva ili druga imovina bude dostupna, posredno ili neposredno, označenim licima.

Ova odredba uključuje finansijske institucije, kompanije i druga udruženja ili pojedince koji su pravno ili ekonomski priznati kao poslovni subjekti u okviru nadležnosti date države. Pored toga, sve države članice UN moraju da spreče označena lica u putovanju preko njihove jurisdikcije ukoliko ta lica podležu zabrani putovanja koju je izrekao Savet bezbednosti UN.

U teoriji, propust u tom pogledu može za posledicu da ima dodatna označavanja od strane UN ili država članica UN, dok je Kancelarija za kontrolu strane imovine Ministarstva finansija SAD (OFAC) i ranije označavala strane subjekte u ovakvim slučajevima.

¹⁶ Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, Konsolidovana lista Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija. Dostupno na: <https://www.un.org/securitycouncil/content/un-sc-consolidated-list#individuals>

IV. Radna grupa za finansijsku akciju (FATF)

23. FATF

Radna grupa za finansijsku akciju (FATF) je nezavisno međuvladino telo koje razvija i podstiče politike za zaštitu globalnog finansijskog sistema od pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije. Glavni zahtevi Radne grupe za finansijsku akciju (FATF) izraženi su kroz njenih 40 preporuka i 11 neposrednih ishoda. FATF takođe koordinira izradu izveštaja o uzajamnoj evaluaciji (MER) u kojima se procenjuje nivo usklađenosti zemalja sa standardima FATF, na osnovu čega ih klasifikuje. Za potrebe sprečavanja finansiranja proliferacije, naročito su relevantne preporuke 1, 2 i 7, kao i Neposredni ishod 11.

Radna grupa za finansijsku akciju (FATF) se oslanja na devet nezavisnih regionalnih tela po ugledu na FATF (FSRB) za sprovođenje svog mandata. Ona periodično ocenjuju delotvornost i tehničku usklađenost svojih država članica. Srbija je članica Moneyval-a.

24. Preporuka 1 FATF: Procena rizika i primena pristupa zasnovanog na proceni rizika

FATF je objavio spisak od 40 preporuka koje su namenjene državama, a tiču se sprečavanja pretnji koje potiču od pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije. Preporuka 1¹⁷ navodi da države treba da „identifikuju, procene i razumeju rizike koji potiču od pranja novca i finansiranja terorizma, kao i da preduzmu mere, uključujući imenovanje nadležnog organa ili mehanizma za koordinaciju akcija za procenu rizika i primenu resursa, sa ciljem da se osigura delotvorno ublažavanje rizika. Na osnovu te procene, države treba da primene pristup zasnovan na riziku (RBA) kako bi osigurale da su mere za sprečavanje ili ublažavanje pranja novca i finansiranja terorizma srazmerne identifikovanim rizicima.“

Preporuka 1 još navodi da „države takođe treba da identifikuju, procene i razumeju svoje rizike od finansiranja proliferacije“. „Rizik od finansiranja proliferacije“ ovde se odnosi striktno i isključivo na potencijalno kršenje, nesprovođenje ili izbegavanje obaveza primene ciljanih finansijskih sankcija iz Preporuke 7. Države bi trebalo da preduzmu srazmerne mere usmerene na to da se osigura delotvorno ublažavanje tih rizika, uključujući imenovanje nadležnog organa ili mehanizma za koordinaciju akcija za procenu rizika, i da efikasno raspodele resurse za tu svrhu.“

Na kraju, Preporuka 1 zahteva da države, finansijske institucije i određena fizička i pravna lica van finansijskog sektora (DNFBP) „identifikuju, procene i preduzmu delotvorne mere za ublažavanje rizika od pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije“.

25. Preporuka 2 FATF: Saradnja i koordinacija na nacionalnom nivou

Preporuka 2 FATF¹⁸ navodi da „države treba da poseduju nacionalne politike za SPN/FT/FP koje se zasnivaju na identifikovanim rizicima i redovno se revidiraju, i da treba da imenuju nadležni organ ili da poseduju koordinacioni ili drugi mehanizam koji je odgovoran za sprovođenje tih politika.“

¹⁷ FATF, Međunarodni standardi za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma i proliferacije, str. 10.

Dostupno na: [https://www.fatf-](https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/fatf%20recommendations%202012.pdf)

[gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/fatf%20recommendations%202012.pdf](https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/fatf%20recommendations%202012.pdf)

¹⁸ Ibid.

Ova preporuka nastavlja sa zahtevom da države „treba da osiguraju da kreatori politika, finansijsko-obaveštajna služba (FOS), službe za sprovođenje zakona, nadzorni organi i ostali relevantni nadležni organi, na nivou kreiranja politika i operativnom nivou, imaju delotvorne mehanizme koji im omogućavaju da sarađuju, i prema potrebi, koordiniraju i razmenjuju informacije na domaćem terenu jedni sa drugima u pogledu izrade i sprovođenja politika i aktivnosti za sprečavanje pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja širenja oružja za masovno uništenje. To treba da obuhvati saradnju i koordinaciju između relevantnih organa kako bi se osigurala kompatibilnost zahteva za SPN/FT/FP sa pravilima koja se odnose na zaštitu podataka i privatnosti i drugim sličnim odredbama.“

26. Preporuka 7 FATF: Ciljane finansijske sankcije koje se odnose na proliferaciju

Preporuka 7 FATF¹⁹ navodi da „države treba da sprovedu ciljane finansijske sankcije u cilju poštovanja rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija koje se odnose na sprečavanje, suzbijanje i prekidanje proliferacije oružja za masovno uništenje i njeno finansiranje. Ove rezolucije zahtevaju od država da bez odlaganja zamrznú novčana sredstva ili drugu imovinu označenih fizičkih i pravnih lica, i da osiguraju da nikakva sredstva ili druga imovina nisu dostupna, bilo posredno ili neposredno, bilo kom fizičkom ili pravnom licu ili za račun bilo kog fizičkog ili pravnog lica označenog od strane ili po ovlašćenju Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija u skladu sa Poglavljem VII Povelje Ujedinjenih nacija.“

27. Neposredni ishod 11: Finansijske sankcije za proliferaciju²⁰

FATF je izradio 11 neposrednih ishoda (NI) koji predstavljaju tematske ciljeve sistema za SPN/FT koji štiti integritet finansijskog sektora i doprinosi bezbednosti i sigurnosti. FATF procenjuje delotvornost napora država u odnosu na svaki od neposrednih ishoda.

Neposredni ishod 11 bavi se sankcijama za finansiranje proliferacije i navodi da se „fizička i pravna lica uključena u širenje oružja za masovno uništenje sprečavaju da prikupljaju, premeštaju i koriste sredstva, u skladu sa relevantnim rezolucijama Saveta bezbednosti UN.“²¹

¹⁹ Ibid., str.13

²⁰ <https://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/effectiveness.html>

²¹ FATF, Delotvoran sistem za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/effectiveness.html>

V. Procena rizika od finansiranja proliferacije

28. Procena rizika od finansiranja proliferacije

U svom nacrtu Smernica o proceni i ublažavanju rizika od finansiranja proliferacije, FATF definiše procenu rizika od finansiranja proliferacije kao „proizvod ili proces koji se zasniva na metodologiji dogovorenoj između uključenih strana, koji pokušava da identifikuje, analizira i razume rizike od FP sa ciljem razvijanja odgovarajućih mera za ublažavanje ili smanjenje procenjenog nivoa rizika na niži ili prihvatljivi nivo”.²² Takav proces trebalo bi da pruži uvid u pretnje, ranjivosti i posledice na osnovu detaljnog pregleda informacija dostupnih državnim organima i privatnom sektoru.

Pored toga, prema FATF, „procena rizika treba da bude dovoljno sveobuhvatna da pruži informacije za izradu nacionalnih strategija za sprečavanje finansiranja proliferacije, kao i da pomogne u delotvornom sprovođenju mera zasnovanih na proceni rizika. Takođe bi trebalo da pomogne državama i preduzećima iz privatnog sektora da utvrde i odrede prioritet u pogledu količine resursa neophodnih za ublažavanje različitih rizika. Krajnji cilj ove aktivnosti je da se osigura potpuna primena zahteva u pogledu ciljanih finansijskih sankcija za finansiranje proliferacije u skladu sa odgovarajućim rezolucijama Saveta bezbednosti UN, efikasno sprečavajući kršenje, nesprovođenje ili izbegavanje ciljanih finansijskih sankcija koje se odnose na FP.”²³

29. Rizik od finansiranja proliferacije

Rizik od finansiranja proliferacije odnosi se na verovatnoću da akter finansiranja proliferacije iskoristi neku ranjivost u stranoj jurisdikciju u svoju korist. Te koristi uključuju nabavku materijala za proizvodnju OMU i njegove vektore, prikupljanje sredstava za održavanje programa OMU ili bilo koje finansijske usluge u vezi sa tim aktivnostima

Rizik se definiše kao funkcija pretnje, ranjivosti i posledice. Ti pojmovi su definisani u nastavku.

30. Pretnja od finansiranja proliferacije

Pretanja koja potiče od finansiranja proliferacije odnosi se na aktivnost pojedinca, subjekta ili grupe pojedinaca ili subjekata koji podržavaju finansiranje programa OMU i povezanih sistema dostave, i koji za cilj imaju da u te svrhe iskoriste ranjivosti finansijskih sektora država. Ove vrste pretnji mogu se ispoljiti na međunarodnom ili nacionalnom nivou i mogu delovati i iz stranih zemalja. Neki pojedinci ili subjekti uključeni u ove aktivnosti mogu biti označeni od strane režima sankcija Saveta bezbednosti UN ili nekog drugog autonomnog režima.

31. Ranjivosti u pogledu finansiranja proliferacije

Mreže za finansiranje proliferacije iskorišćavaju kombinaciju ranjivosti jedinstvenih za svaku zemlju ili ekonomiju, u zavisnosti od njenog geografskog položaja, političkog statusa, stepena korupcije, trgovinskih odnosa, kontrola trgovine robom od strateškog značaja ili njenog statusa tranzitnog

²² FATF, Nacrt smernica o proceni i ublažavanju rizika od finansiranja proliferacije, str. 9. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfgeneral/documents/public-consultation-proliferation-financing-risk.html> (od 10. juna 2021. godine, FATF još nije objavio konačnu verziju ovih smernica, formulacije u dokumentu i dalje su podložne promenama)

²³ Ibid.

čvorišta, zone slobodne trgovine ili međunarodnog finansijskog centra. Takve ranjivosti daju priliku mrežama za proliferaciju da podržavaju, olakšavaju ili obavljaju svoje aktivnosti u datim jurisdikcijama.

Obično se mogu identifikovati dve vrste nacionalnih ranjivosti:

- Strukturne ranjivosti, koje mogu da uključuju elemente koji se odnose na geopolitička pitanja, kao što su bilateralni odnosi sa državama koje se dovode u vezu sa proliferacijom; zakonodavstvo, uključujući slabe odredbe o sprečavanju finansiranja proliferacije, protivmere za nezakonito finansiranje, kontrole izvoza ili uređivanje oblasti virtuelne imovine; mehanizme izvršenja, uključujući nedovoljni institucionalni kapacitet za krivično gonjenje, ili nedovoljne mere prevencije; nedostatak saradnje sa domaćim finansijskim institucijama i drugim pružaocima finansijskih usluga; i odbijanje učešća u međunarodnoj saradnji.
- Sektorske ranjivosti utiču na određene privredne sektore koji mogu biti primarni ciljevi aktera finansiranja proliferacije zbog prirode proizvoda koje nude, klijenata sa kojima sarađuju i regulatornog okvira koji ih uređuje. To, na primer, uključuje finansijske centre, kao što su banke, osiguravači i usluge prenosa novca; visokotehnološke centre i centre proizvodnje robe dvostruke namene, špeditere, ili izvoznike; kao i druge sektore koji su povezani sa saobraćajnim čvorištima, s naglaskom na pomorski sektor.

32. Posledice finansiranja proliferacije

Ovo se odnosi na uticaj ili štetu koje te aktivnosti mogu da prouzrokuju u nekoj državi, ne ograničavajući se samo na ekonomsko ili finansijsko okruženje, već i na bezbednost i dobrobit njenog društva. Identifikacija potencijalnih posledica u proceni rizika zahteva i kvantitativnu i kvalitativnu procenu. Institut kraljevskih ujedinjenih službi (RUSI) predložio je da jurisdikcije razmotre posledice finansiranja proliferacije u tri konteksta: uticaj na život ljudi, životnu sredinu ili infrastrukturu; uticaj na međunarodnu ili regionalnu bezbednost ili stabilnost; i uticaj na nacionalnu ekonomiju ili finansijski sistem i industriju ili štetu po reputaciju.²⁴

33. Visokorizične jurisdikcije

FATF tri puta godišnje vrši procenu jačine mera jurisdikcija za sprečavanje pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije. Klasifikuje države kao visokorizične jurisdikcije kada se utvrdi da imaju „značajne strateške nedostatke u svojim režimima za sprečavanje pranja novca, finansiranje terorizma i finansiranje proliferacije”.²⁵ FATF poziva sve države članice da primene pojačanje radnje i mere poznavanja i praćenja stranke pri radu sa akterima iz visokorizičnih jurisdikcija, i, u najozbiljnijim slučajevima, podstiče ih da primenjuju protivmere „kako bi zaštitile međunarodni finansijski sistem od pranja novca, finansiranja terorizma i

²⁴ RUSI, Vodič za sprovođenje nacionalne procene rizika od finansiranja proliferacije, str. 21 -22. Dostupno na: <https://rusi.org/publication/other-publications/guide-conducting-national-proliferation-financing-risk-assessment>

²⁵ FATF, Visokorizične jurisdikcije koje podležu preduzimanju mera - februar 2021. Dostupno na: <http://www.fatf-gafi.org/publications/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions/documents/call-for-action-february-2021.html>

finansiranja proliferacije koji potiču od date zemlje".²⁶ Ovaj spisak se često eksterno naziva „crna lista“.

34. Jurisdikcije pod pojačanim nadzorom

U svojim periodičnim procenama, FATF takođe klasifikuje određene države kao jurisdikcije pod pojačanim nadzorom. Te države „aktivno sarađuju sa FATF na rešavanju strateških nedostataka u svojim režimima za sprečavanje pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije“.²⁷ Da bi bila stavljena pod pojačan nadzor i da bi izbegla stavljanje na crnu listu, država se mora obavezati da će „brzo rešiti utvrđene strateške nedostatke u dogovorenim rokovima“²⁸. Ovaj spisak se često eksterno naziva „siva lista“.

²⁶ Ibid.

²⁷ FATF, Jurisdikcije pod pojačanim nadzorom - februar 2021. Dostupno na: <http://www.fatf-gafi.org/publications/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions/documents/increased-monitoring-february-2021.html>

²⁸ Ibid.

VI. Izvozne kontrole

35. Preusmeravanje

Do preusmeravanja dolazi kada akteri mreže za finansiranje proliferacije kriju pravo odredište određene pošiljke. FATF navodi sledeći primer: „kada preusmerena roba prolazi kroz neku treću zemlju, pojedinac u toj zemlji koji je svestan stvarnog odredišta robe pokušava da se izdaje za tobožnjeg krajnjeg korisnika”.²⁹ Uobičajeni način za preusmeravanje podrazumeva to da mreže za finansiranje proliferacije preusmeravaju robu kroz jurisdikcije u kojima su kontrole slabe ili nedovoljne.

36. Izvozne kontrole

Svrha izvoznih kontrola, koje su poznate i kao kontrole trgovine strateškom robom, jeste da olakšaju legitimnu trgovinu osetljivom robom i tehnologijama i da spreče nezakonit ili neodgovoran transfer te robe za potrebe programa razvoja OMU. Danas se kontrola izvoza u celom svetu uređuje okvirom sporazuma i rezolucijama UN, posebno Rezolucijom Saveta bezbednosti UN 1540 (2004), koja je prva uvela univerzalnu potrebu da države sprovedu izvozne kontrole, koje su se ranije sprovodile uglavnom na dobrovoljnoj i nacionalnoj osnovi.

Ostali sporazumi koji uređuju izvozne kontrole uključuju Sporazum o neširenju nuklearnog naoružanja (NPT), Konvenciju o zabrani usavršavanja, proizvodnje i stvaranja zaliha bakteriološkog (biološkog) i toksičkog oružja i njihovom uništavanju (BTWC), Konvenciju o zabrani razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe hemijskog oružja i o njegovom uništavanju (CWC).

Ovaj okvir takođe obuhvata norme koje su utvrdile međunarodne organizacije poput Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE), međunarodne izvozne kontrolne režime kao što su Grupa nuklearnih snabdevača (NSG) ili Režim kontrole raketne tehnologije (MTCR) i nacionalne organe odgovorne za sprovođenje i kontrolu primene izvoznih kontrola, uključujući nadležne organe za izdavanje dozvola za izvoz, upravu carina i službe za sprovođenje zakona, kao i obaveštajne službe.

37. Izvozni kontrolni režimi

Izvozni kontrolni režimi su dobrovoljni, multilateralni aranžmani zasnovani na konsenzusu, čiji su članovi saglasni sa zajedničkim pristupom transferu određene robe i tehnologija između jurisdikcija. Postoje četiri glavna izvozna kontrolna režima: Grupa nuklearnih snabdevača (NSG), Režim kontrole raketne tehnologije (MTCR), Australijska grupa (AG) i Vasenarski aranžman (WA). Svaki od ovih režima ima oko 40 ili 50 članova. I dok je članstvo u režimu ograničeno, mnoge države članice UN koriste smernice i liste koje ovi režimi objavljuju kao osnovu za svoje nacionalne propise o kontroli izvoza. Pored toga, Savet bezbednosti UN može se neposredno pozvati na ove liste kako bi zabranio trgovinu sa državom kojoj su izrečene sankcije. Svaki od ovih režima usmeren je na različit aspekt međunarodne bezbednosti:

²⁹ FATF, Izveštaj o finansiranju proliferacije, str. 7. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Typologies%20Report%20on%20Proliferation%20Financing.pdf>

- Grupa nuklearnih snabdevača obuhvata glavne snabdevače nuklearnom energijom u nastojanju da podstiče neširenje nuklearnog naoružanja. Grupa nuklearnih snabdevača usvojila je Načelo neširenja nuklearnog naoružanja, prema kome „snabdevač [...] odobrava transfer samo kada se uveri da taj transfer neće doprineti širenju nuklearnog naoružanja”.³⁰
- Režim kontrole raketne tehnologije (MTCR) i njegovi članovi nastoje da „ograniče širenje projektila, kompletnih raketnih sistema, bespilotnih letelica i srodne tehnologije za sisteme sposobne da prenesu bojeve glave od 500 kilograma na najmanju udaljenost od 300 kilometara, ili da isporuče bilo koju vrstu oružja za masovno uništenje”.³¹
- Australijska grupa za cilj ima da uskladi kontrolu izvoza i da osigura da izvoz „ne doprinosi razvoju hemijskog ili biološkog oružja”. AG radi na tome da osigura da njeni članovi u najvećoj mogućoj meri poštuju obaveze iz Konvencije o hemijskom oružju i Konvencije o biološkom i toksičkom oružju.³²
- Vasenarski aranžman je režim kontrole izvoza čiji članovi „razmenjuju informacije o transferima konvencionalnog naoružanja i robe i tehnologija dvostruke namene” i podstiču odgovoran pristup izvozu oružja i robe dvostruke namene kako bi se sprečilo „destabilizirajuće gomilanje”.³³

Pored četiri glavna režima za kontrolu izvoza, Konvencija o hemijskom oružju (CWC), koje se univerzalno svi pridržavaju, takođe sadrži spisak kontrolisanih hemikalija. Taj spisak uključen je u Listu Australijske grupe, zajedno za opremom za hemijsku i biološku proizvodnju.

38. Dozvola za izvoz, izvozna dozvola

Dozvola za izvoz je dokument koji izvoznici treba da popune i dostave nadležnom organu kako bi zatražili odobrenje vlade za izvoz kontrolisane robe, materijala i tehnologija dvostruke namene odgovarajućim krajnjim korisnicima. Obično je praćena „potvrdom krajnjeg korisnika”, koju krajnji korisnik mora da potpiše i obaveže se da će se pridržavati uslova iz dozvole, kao i da neće koristiti robu na koju se dozvola odnosi u nedopuštene svrhe.

39. Roba dvostruke namene

Roba dvostruke namene su predmeti ili tehnologije, vidljive i nevidljive, sa legitimnom civilnom ili komercijalnom krajnjom namenom, ali koji se takođe mogu koristiti u vojne namene ili za proizvodnju OMU. Izvoz takve robe nije načelno zabranjen, već je regulisan kako bi se osiguralo da su krajnja namena i krajnji korisnik odgovarajući.

40. Kontrolne liste robe dvostruke namene

Države koje sprovode kontrolu izvoza obično prate strukturu listi koje objavljuju multilateralni izvozni kontrolni režimi. Te liste opisuju robu i tehnologije, trgovinu koja se mora kontrolisati, koristeći tehničke parametre i kontrolne specifikacije vojne primene ili primene u proizvodnji OMU.

³⁰ Nuclear Suppliers Group, ‘About the NSG’. Dostupno na: <https://www.nuclearsuppliersgroup.org/en/about-nsg>

³¹ Missile Technology Control Regime, ‘Objectives of the MTCR’. Dostupno na: <https://mtcr.info/deutsch-ziele/>

³² The Australia Group, ‘Home’. Dostupno na:

<https://www.dfat.gov.au/publications/minisite/theaustraliagroupnet/site/en/index.html>

³³ Arms Control Association, ‘The Wassenaar Arrangement at a Glance’. Dostupno na: <https://www.armscontrol.org/factsheets/wassenaar>

Pored toga, te liste ne obuhvataju samo proizvode, već i opremu za njihovu proizvodnju, odgovarajući softver i tehnologiju.

41. Šifra HS

Harmonizovani sistem naziva i šifarskih oznaka robe - opštepoznat kao „Harmonizovani sistem“ ili jednostavno „HS“ - predstavlja višenamensku međunarodnu nomenklaturu proizvoda koju je izradila Svetska carinska organizacija (SCO). Ona obuhvata oko 5000 grupa proizvoda, od čega je svaki identifikovan šestocifarskom šifrom/kodom, poređan u pravnoj i logičkoj strukturi i podržan dobro definisanim pravilima kako bi se postigla jedinstvena klasifikacija.

Ovaj sistem primenjuje više od 200 država i ekonomija kao osnovu za svoje carinske tarife i prikupljanje statističkih podataka o međunarodnoj trgovini. Preko 98 % robe u međunarodnom prometu klasifikovano je u skladu sa HS. HS doprinosi usklađivanju carinskih i trgovinskih procedura, i razmeni podataka o nedokumentarnoj trgovini u vezi sa tim procedurama, smanjujući na taj način troškove povezane sa međunarodnom trgovinom.

VII. Međunarodne sankcije

42. Sankcije

Sankcije za cilj imaju da promene ponašanje aktera (zemlje, privrednog subjekta, pojedinca itd.) nametanjem različitih vrsta ograničenja ili kroz prinudne mere koje se odnose na trgovinu. Najčešće korišćene sankcije uključuju embargo na oružje, zamrzavanje imovine, zabrane putovanja, kao i zabrane ili ograničenja koja se odnose na robu i kojima se ograničavaju ili zabranjuju bilo izvoz ili uvoz robe, što je u prošlosti obuhvatalo dijamante, naftu, ugalj, retke zemne minerale ili morske plodove. Kada Savet bezbednosti UN izrekne sankcije, one su obavezujuće za sve države članice. Savet bezbednosti UN obično osniva komitet za sankcije i ekspertska panel UN za praćenje primene sankcija.

Kako se sankcije Saveta bezbednosti UN izriču na međunarodnom nivou, Savet bezbednosti zahteva od država da preduzmu neophodne korake za njihovo delotvorno sprovođenje na nacionalnom nivou. Stoga države zahtevaju od subjekata iz privatnog sektora da preduzmu posebne radnje kako bi sankcije UN imale odgovarajući efekat. Na primer, finansijske institucije dužne su da izvrše proveru svojih klijenata u odnosu na liste sankcija kako bi izbegle pružanje usluga fizičkim ili pravnim licima koja su označena.

43. Liste sankcija

Liste sankcija su dokumenta u kojima vlade i međunarodne organizacije pružaju podatke na osnovu kojih se mogu identifikovati pojedinci, subjekti ili imovina koji su označeni u skladu sa njihovim režimima sankcija. Relevantni nadležni organi i stručnjaci iz privatnog sektora moraju da konsultuju te liste kako bi se postigla usklađenost sa odredbama režima sankcija, što može, na primer, uključivati zamrzavanje imovine i zabrane putovanja. Primeri međunarodnih organizacija sa sopstvenim režimima sankcija i listama sankcija su Ujedinjene nacije i Evropska unija³⁴. Neke države takođe imaju i sopstvene nacionalne režime sankcija i objavljuju liste sankcija. Među njima su, između ostalih, Sjedinjene Američke Države, Ujedinjeno Kraljevstvo, Japan, Kanada i Australija.

Prilično je čest slučaj da se države pridržavaju listi sankcija koje objavljuju strane jurisdikcije, posebno kada su njihove privrede međusobno zavisne. Na primer, države sa jakim prisustvom američkog dolara na svojim finansijskim tržištima imaju tendenciju da se pridržavaju liste označenih lica Kancelarije za kontrolu strane imovine SAD (OFAC).

Poštovanje listi sankcija od izuzetnog je značaja za suzbijanje slučajeva finansiranja proliferacije. Kao što je gore navedeno, FATF kroz svoju Preporuku 7 zahteva od država da bez odlaganja primene ciljane finansijske sankcije Saveta bezbednosti UN koje se odnose na proliferaciju OMU.

44. Komiteti za sankcije i ekspertska paneli

Nakon usvajanja rezolucije o sankcijama, Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija obično osniva komitet za sankcije i ekspertska panel ili grupu UN. Ta tela su obično zadužena za sprovođenje

³⁴ Za listu označavanja za sankcije Evropske unije, posetite Mapu sankcija EU:
<https://sanctionsmap.eu/#/main?search=%7B%22value%22:%22%22,%22searchType%22:%22%7B%7D%7D>

istraga i izveštavanje o pretpostavljenim kršenjima sankcija Saveta bezbednosti UN i svakodnevni nadzor primene sankcija od strane država članica UN.

45. Ciljane finansijske sankcije³⁵

Što se tiče ciljanih finansijskih sankcija koje se odnose na finansiranje proliferacije, FATF objašnjava da su one „primenljive na fizička i/ili pravna lica označena od strane Saveta bezbednosti UN ili odgovarajućeg komiteta koji je on osnovao. Kriterijumi za označavanje / stavljanje na listu fizičkih ili pravnih lica su sledeći:

- Data lica učestvuju ili pružaju podršku, uključujući i nezakonitim sredstvima, aktivnostima i programima osetljivim na proliferaciju;
- Deluju u ime ili po nalogu označenih fizičkih ili pravnih lica;
- U vlasništvu su ili pod kontrolom označenih fizičkih ili pravnih lica;
- Pomažu označenim fizičkim ili pravnim licima u izbegavanju sankcija ili kršenju odredaba rezolucije.

Države su dužne da na dan usvajanja Rezolucije ili u bilo kom trenutku nakon toga odmah zamrznú novčana sredstva, drugu finansijsku imovinu i ekonomske resurse na svojoj teritoriji ili pod svojom nadležnošću, koja je u vlasništvu ili pod kontrolom, posrednom ili neposrednom, gore pomenutih fizičkih, odnosno pravnih lica, i da dalje osiguraju da nikakva sredstva ili druga imovina i ekonomski resursi ne budu dostupni tim fizičkim i pravnim licima, osim u posebnim slučajevima i pod uslovima navedenim u rezolucijama Saveta bezbednosti UN.“³⁶

46. Zabrane na osnovu određenih delatnosti

Finansijske zabrane na osnovu određenih delatnosti proizilaze iz obaveznih rezolucija Saveta bezbednosti UN koje zahtevaju od država članica da spreče i/ili zabrane određene finansijske aktivnosti. Budući da države članice moraju da sprovedu rezolucije Saveta bezbednosti UN, trebalo bi da preduzmu neophodne mere da osiguraju da njihove finansijske institucije i određena fizička i pravna lica van finansijskog sektora (DNFBP) budu upoznata sa svojim obavezama u pogledu tih zabrana.³⁷

47. Ekonomske/sektorske sankcije

Ekonomske ili sektorske sankcije su obaveze koje proizilaze iz obaveznih rezolucija Saveta bezbednosti UN kojima se zabranjuje „trgovina određenim vrstama materijala ili robe koje mogu da doprinesu programima razvoja OMU ili sistema za njihovu dostavu, kao što su vazduhoplovi, uglj, gvožđe, rude gvožđa, zlato, titanijum, naftni derivati itd.“³⁸

³⁵ <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-Countering-Proliferation-Financing.pdf>

³⁶ FATF, „Smernice FATF za sprečavanje finansiranja proliferacije“, str. 6. Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-Countering-Proliferation-Financing.pdf>

³⁷ Ibid., str. 15

³⁸ Ibid., str.16

VIII. Sprovođenje

48. Finansijsko-obaveštajna služba (FOS)³⁹

Egmont grupa, međunarodno telo koje se sastoji od 166 finansijsko-obaveštajnih službi (FOS), definiše finansijsko-obaveštajnu službu kao instituciju koja služi kao nacionalni centar za prijem i analizu „(a) izveštaja o sumnjivim transakcijama; i (b) drugih informacija relevantnih za pranje novca, njegovih predikatnih krivičnih dela i finansiranje terorizma, kao i za diseminaciju rezultata te analize”.⁴⁰ Pored toga, i kada je to potrebno za istrage, finansijsko-obaveštajna služba bi trebalo da bude u mogućnosti da prikupi dalje informacije od obveznika i „da ima blagovremeni pristup finansijskim, upravnim i izvršnim podacima koji su joj potrebni za pravilno izvršavanje njenih funkcija”.⁴¹ FOS su korisne institucije u borbi protiv nezakonitog finansiranja, bilo da je reč o pranju novca, finansiranju terorizma ili finansiranju proliferacije, i predstavljaju dopunu postojećim propisima i mehanizmima za sprovođenje zakona koje su države već uspostavile.

49. Zamrzavanje imovine

Zamrzavanje imovine obično podrazumeva univerzalnu zabranu transfera, konverzije, raspolaganja ili premeštanja bio kakvih novčanih sredstava ili druge imovine u vlasništvu ili pod kontrolom označenih fizičkih ili pravnih lica. Zamrzavanje imovine sve jurisdikcije moraju sprovesti bez odlaganja. Takva imovina mora ostati zamrznuta dokle god se dato lice nalazi na spisku sankcija ili dok je data rezolucija na snazi.

Ta imovina ostaje vlasništvo datog lica, iako njome mogu upravljati treće strane. Države mogu da odluče da preuzmu kontrolu nad imovinom kako bi se sprečio nestanak imovine. Pored toga, posebno u slučaju plovila, izvršne odluke ili zakonodavstvo na nacionalnom nivou može dovesti do zaplene i odlaganja imovine, na primer putem javnog nadmetanja.

Zamrzavanje imovine je važno u smislu sprečavanja finansiranja proliferacije. Zamrzavanje stvarne imovine može imati štetnije dejstvo od reputacione štete ili izloženosti uzrokovane samim stavljanjem na listu označenih lica UN. Zamrzavanje imovine narušava lične i poslovne odnose. Zamrzavanje imovine remeti strukture za finansiranje. Zamrzavanje imovine može da ima odvratajuće dejstvo na neoznačena lica koja su možda bila voljna da pomognu drugima u kršenju sankcija. Zamrzavanje imovine može razotkriti šire puteve novca. Zamrzavanje imovine može prinuditi aktere proliferacije da koriste rizičnije i skuplje načine za izbegavanje sankcija, što dovodi do njihovog otkrivanja.

50. Izveštaj o sumnjivoj aktivnosti (SAR) i Izveštaj o sumnjivoj transakciji (STR)

Izveštaji o sumnjivoj aktivnosti (SAR) ili izveštaji o sumnjivoj transakciji (STR) predstavljaju mehanizme putem kojih finansijske institucije upozoravaju nadležne organe, poput finansijsko-obaveštajne službe, na sumnjive transakcije ili (finansijsko) ponašanje svojih klijenata. SAR i STR sadrže informacije koje upozoravaju službu za sprovođenje zakona da je određena aktivnost

³⁹ <https://egmontgroup.org/en/content/financial-intelligence-units-fius>

⁴⁰ Egmont Group, 'Financial Intelligence Units (FIUs)'. Dostupno na: <https://egmontgroup.org/en/content/financial-intelligence-units-fius>

⁴¹ Ibid.

klijenta ili kupca na neki način sumnjiva, i da može ukazivati na pranje novca, finansiranje terorizma ili finansiranje proliferacije.

51. Saradnja državnog i privatnog sektora

Saradnja sa privatnim sektorom važan je element sprečavanja finansiranja proliferacije. Državni organi aktivno sarađuju sa akterima iz privatnog sektora, kao što su finansijske institucije, kako bi na koordiniran način predupredili rizike od finansiranja proliferacije. Takva saradnja može se odvijati u obliku obuke, uspostavljanja formalnih postupaka za razmenu informacija između institucija privatnog i javnog sektora, uspostavljanja periodičnog dijaloga između predstavnika oba sektora itd.

Neke države su već razvile delotvorne mehanizme saradnje.

52. Radnje i mere poznavanja i praćenja stranke (PPS)

Finansijske institucije u obavezi su da sprovede radnje i mere poznavanja i praćenja stranke (PPS) prilikom uspostavljanja novih poslovnih odnosa sa klijentima kada oni obavljaju transakcije iznad određenog praga ili pod određenim okolnostima, kada postoji sumnja na nezakonitu aktivnost ili kada postoji sumnja u pogledu podataka koje dostavlja klijent.⁴²

Prema Preporuci 10 FATF, finansijske institucije dužne su da preduzmu radnje i mere praćenja i poznavanja stranke da bi:

- Identifikovale klijenta i potvrdile njegov identitet.
- Identifikovale i potvrdile identitet stvarnog vlasnika.
- Razumele svrhu i prirodu poslovnog odnosa.

Preporuka 10 takođe poziva finansijske institucije da kontinuirano sprovede kontrolu poslovnog odnosa s dužnom pažnjom kako bi osigurale da su izvršene transakcije u skladu sa saznanjima koja finansijska institucija ima o klijentu.

Pod određenim okolnostima, može biti potrebno preduzeti pojačane radnje i mere PPS. Njih pokreću unapred postavljeni pokazatelji rizika koji se odnose na klijenta, njegove aktivnosti, transakcije, stranke, uključene države. Okidači (trigeri) su uspostavljeni zakonom, ali neke finansijske institucije često idu i izvan ovih minimalnih zahteva.

⁴² FATF, Međunarodni standardi za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma i proliferacije, str. 14.
Dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/fatf%20recommendations%202012.pdf>